

Yttrande

2024-04-23

Klimat- och näringslivsdepartementet
10330 Stockholm
kn.remissvar@regeringskansliet.se,
johan.gannedahl@regeringskansliet.se
KN2024/00503

Handläggare:
Jonas Allerup

Dnr: 2024-00169

Yttrande avseende EU:s Klimatmål 2040 och industriell koldioxidförvaltning

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas, har granskat innehållet i kommissionens meddelande om EU:s kommande klimatmål för 2040 (COM (2024) 63) och industriell koldioxidförvaltning (COM (2024) 62).

Formas ställningstagande

Formas har granskat EU-kommissionens meddelande EU:s kommande klimatmål för 2040.
Formas:

- tillstyrker den europeiska kommissionens förslag om kommande klimatmål till 2040 och uppfattar att det är ett vetenskapligt förankrat mål.
- betonar att det inte enbart är tekniska innovationer och forskning inom naturvetenskap och teknik som krävs för klimatomställningen, utan även forskning inom samhällsvetenskap, humaniora och tvärvetenskap.
- betonar att det finns olika dimensioner av rättvisa och acceptans som behöver beaktas i omställningen.
- anser att det finns goda förutsättningar för Sverige att visa ledarskap för den fossilfria omställningen och driva på för ett ambitiöst klimatmål till 2040, i enighet, med EU-kommissionens förslag.

Formas har granskat EU-kommissionens meddelande om en industriell koldioxidförvaltning.
Formas:

- delar den europeiska kommissionens förslag om att en ambitiös industriell koldioxidförvaltning behöver utvecklas.
- anser att forskning och innovation är av stor betydelse och att breda systemperspektiv och tvärvetenskapliga insatser är viktiga.

EU:s kommande klimatmål för 2040

Formas tillstyrker den europeiska kommissionens förslag om EU:s kommande klimatmål för 2040, vilket innebär att EU till 2040 ska ha genomfört en nettominusning av växthusgaser med 90

procent jämfört med 1990. Formas uppfattar att förslaget ligger i linje med klimatforskningens bedömning om vad som krävs för att uppnå nettonollutsläpp till 2050. Det föreslagna målet ligger också i linje med det europeiska vetenskapliga rådgivande organet för klimatförändringar (ESABCC) slutsatser om att EU till 2040 bör uppnå en nettominskning med 90–95 procent jämfört med 1990. Både FN:s klimatpanel IPCC och FN:s miljöprogram UNEP har lyft fram att det behövs en genomgripande samhällsförändring för att klara klimatomställningen. Att skapa en vision och definiera tydliga mål är fundamentala steg för att driva samhällsförändring. Ett ambitiöst mål kan också få samhällsaktörer att mer effektivt arbeta mot att målet uppnås och på så sätt fungera som en motivation och vägledning för hela EU.

EU-kommissionen tar i sitt meddelande upp att EU-medborgarna står i centrum för den gröna given och att de människor som är mest utsatta för klimatförändringarna oftast är de som har sämst förutsättningar att skydda sig mot klimatförändringarnas effekter. Det kan inkludera människor med låg inkomst, personer med funktionsnedsättning, marginaliserade befolkningsgrupper, äldre och ursprungsbefolkningar. Kommissionen tar även upp i sitt meddelande att det är viktigt att klimatomställningen uppfattas som rättvis. Det är viktigt att hänsyn tas till flera olika perspektiv för att kunna fatta välvägdade och legitima beslut. Forskningen har här en viktig uppgift att visa på möjliga vägar och konsekvenserna av olika handlingsalternativ.

Kommissionen tar upp vilka konsekvenser och kostnader passivitet i klimatfrågan kan leda till. Kostnaden för passivitet, det vill säga vad en förvärrad global uppvärmning utan hänsyn till eventuella tröskeeffekter, skulle kunna leda till att Europas BNP minskar med omkring 7 procent i slutet på detta århundrade. Det skulle också resultera i en extra kostnad på 2,4 biljoner euro, mellan åren 2031–2050, jämfört med ett agerande som är förenligt med målet på 1,5 °C i Parisavtalet. Formas framhåller, i enighet med kommissionens slutsatser, att fördelarna med ett högt satt klimatmål klart överväger nackdelarna jämfört med ett mindre ambitiöst mål. Ett ambitiöst mål kan stärka konkurrenskraften hos företag inom EU och även att minska beroendet av fossila bränslen, vilket i sin tur minskar riskerna att drabbas av omfattande prissvängningar från fossila bränslen som kan påverka näringslivets konkurrenskraft och hushållens ekonomi negativt. Ambitiösa klimatmål som också säkerställer en rättvis omställning kan ge ett bättre skydd för medel- och låginkomsthushåll när det gäller ökade kostnader för t.ex. transporter och livsmedel. De vetenskapliga beläggen är tydliga när det kommer till att kostnaden för klimatomställningen kommer att bli högre om vi skjuter på åtgärder till framtiden, dvs om vi antar lägre klimatambitioner i närtid. Det råder också en ökad risk för att kritiska tröskeeffekter överskrids om mindre ambitiösa klimatmål blir styrande och om nödvändiga klimatåtgärder försenas. Detta kan leda till eskalerande kostnader för skador och förluster samt kräva fler klimatanpassningsåtgärder, samt orsaka oåterkalleliga skador på vår miljö och ett hot mot människors, djurs och växters hälsa.

Formas anser att det finns goda förutsättningar för Sverige att visa ledarskap för den fossilfria omställningen och driva på för ett ambitiöst klimatmål till 2040, i enighet, med EU-kommissionens förslag. Det kan också innebära stora möjligheter för svensk konkurrenskraft, då vi ligger långt fram vad gäller forskning och innovation inom området. Flera industrisektorer i Sverige har tydligt svarat på de nuvarande målen och har utvecklat viktiga tekniker och nya affärsmodeller som bidrar

till att stärka den svenska konkurrenskraften. Formas vill även framhålla betydelsen av att EU:s gröna given och klimatpaketet "Fit for 55" till 2030 efterlevs och uppfylls.

I meddelandet lyfter kommissionen fram behovet av fortsatta investeringar i forskning och innovation, vilket Formas stöder. Formas vill dock betona att det inte enbart är tekniska innovationer och forskning inom naturvetenskap och teknik som krävs för klimatomställningen. Sociala, organisatoriska och policymässiga aspekter av innovation bör också lyftas fram, liksom forskning inom samhällsvetenskap och humaniora. För att forskning och innovation ska kunna bidra till klimatomställningen behövs dessutom tvärvetenskapliga satsningar, systemperspektiv och samverkan mellan forskning och olika aktörer i samhälle. Detta kan bidra till att nå ambitiösa klimatmål, stärka konkurrenskraften i hela landet, samt bidra till en högre försörjningsberedskap.

Industriell koldioxidförvaltning

Formas delar den europeiska kommissionens förslag om att en ambitiös industriell koldioxidförvaltning behöver utvecklas. Formas anser att innovation och forskning kommer att vara fortsatt viktigt för att hantera klimatomställningens utmaningar. De nya marknader och tekniska lösningar som kan komma med de ökade satsningarna inom avskiljning, användning och lagring av koldioxid (CCUS) kommer att vara viktiga för att uppnå klimatneutralitet till 2050.

Nyligen presenterad forskning har visat att det finns stora osäkerheter kring hur stor potentialen är för negativa utsläpp framför allt kopplat till markanvändning, när faktorer såsom livsmedelsförsörjning, vattentillgång, mänskliga rättigheter och biologisk mångfald beaktas. Det är också viktigt att negativa utsläpp inte uppnås på bekostnad av utsläppsminskningåtgärder. Med för stort fokus på negativa utsläpp kan det finnas risker för så kallade inlåsnings effekter där äldre fossilteknik substitueras ut långsammare än nödvändigt, än om CCUS inte hade tillämpats. Det finns också en risk att om det blir ett för stort fokus på att enbart lagra den infångade koldioxiden så kan det påverka resursanvändningen och den cirkulära ekonomin negativt, i form av att lägre resursutnyttjande av kolatomerna (oavsett om de är av fossilt eller biogent ursprung). Därför är det också centralt att fokusera på infångning och användning av koldioxid.

I EU-kommissionens meddelande tas vikten av forskning och innovation upp för att utveckla nya lösningar och öka tillgängligheten för CCUS tekniker. Formas anser att det är viktigt att beakta att klimatomställningen och CCUS teknik inte enbart handlar om tekniska lösningar. Sociala, organisatoriska och policymässiga aspekter av innovation är lika avgörande och bör inte förbises. Ett brett systemperspektiv och tvärvetenskapliga insatser kommer därför att vara avgörande.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Johan Kuylenstierna, efter föredragning av forskningssekreterare Jonas Allerup.

Detta beslut har fattats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Johan Kuylenstierna

Jonas Allerup